

організаційних форм і появи нових методів навчання і виховання, з іншої – у студентів виробляються навички цілеспрямованої роботи над собою, що також змінює структуру їх самовдосконалювальної діяльності. Аналіз результатів експериментальної роботи також дозволяє стверджувати, що робота в режимі особистісного самовдосконалення певного налаштування, зусиль, розвинених творчих здібностей, високого рівня культури рефлексії. Змусити майбутнього педагога удосконалювати себе неможливо. Успіх залежить від того, наскільки цей процес значущий для особистості, наскільки вона готова до творчої самоперетворення.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : https://studopedia.com.ua/1_51986_zasobi-diagnostiki-stupenya-dosyagnennya-kintsevih-tsiley-vishchoi-osviti.html.
2. Байназарова О.О., Ракчєєва В.В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: Методичний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 58 с.
3. Дурманенко О.Л. Етапи моніторингу організації виховної роботи у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4352/1/monitoring.pd>.

УДК 378 : 005.6

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ЗАНЯТТЯ

Шаповал Ю. Д.

Балаклійська філія Комунального закладу «

Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Анотація. Стаття присвячена питанням визначення критеріїв оцінки якості особистісно орієнтованого заняття. Проаналізовано основні наукові

підходи до виявлення якісних показників ефективності освітнього процесу на традиційному й особистісно орієнтованому уроках. Схарактеризовано результати теоретико-експериментальних пошуків вітчизняних і зарубіжних учених щодо розкриття сутності окремих критеріїв. Подано авторську позицію про доцільність застосування окремих критеріїв при оцінці особистісно орієнтованого заняття. Визначено перспективні напрямки дослідження з проблеми, що розглядається.

Ключові слова: критерії, особистісно орієнтоване заняття, аналіз, особистість, педагогічні умови.

КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ КАЧЕСТВА ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ЗАНЯТИЯ

Шаповал Ю. Д.

*Балакле́йский филиал Коммунального заведения
«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета*

Статья посвящена вопросам определения критериев оценки качества личностно ориентированного урока. Проанализированы основные научные подходы к определению качественных показателей эффективности образовательного процесса на традиционном и личностно ориентированном уроке. Охарактеризованы результаты теоретико-экспериментальных поисков отечественных и зарубежных учёных по вопросам сущностных характеристик отдельных критериев. Представлена авторская позиция относительно целесообразности использования отдельных критериев при оценке личностно ориентированного занятия. Определены перспективные направления исследования относительно рассматриваемой проблемы.

Ключевые слова: критерии, личностно ориентированное занятие, анализ, личность, педагогические условия.

EVALUATION CRITERIA OF THE PERSONAL ORIENTED CLASSES

Shapoval Y. D.

a teacher, the Candidate of Science on Pedagogics,

Balaklia Branch of the Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council

The article is devoted to the formulation of the evaluation criteria of the quality of the personal oriented classes. The author states that the ideas of personal oriented education, pedagogical conditions for formation of a school expectant teacher readiness to person oriented teaching, comparing characteristics of the traditional and personal oriented training are studied and proved nowadays, but the problem of the control process and the evaluation criteria have not been analysed and determined. As the function of qualitative and effective educational process organizing is one of the main ones for every teacher, it must be controlled and evaluated.

The author reasons the necessity of creating the list of evaluation criteria of the quality of the personal oriented lesson as most of the Ukrainian educators and teachers have already implemented the personal oriented ideas into their pedagogical process and their work needs analyzing and evaluating. Basic science approaches to the determination of qualitative characteristics of the educational process at a traditional and a personal oriented lesson are analysed and described. The results of semi theoretical studies of Ukrainian and foreign scientists describing the essence of certain characteristics of the described evaluation criteria are characterized. All the suggested criteria are reasoned from the position of personal oriented pedagogical paradigm. The author emphasizes the value of such criteria as openness, subjective experience, dialogue communication, individualization, emotionality, creativeness, motivation, self-organization and reflexing for the personal oriented lesson. The article expresses the personal position of the author on the appropriateness of certain criteria application for personal oriented lesson evaluation. Forward-looking point on the analysed pedagogical problem as creating a detailed step-by-step plan for evaluating and analysing the personal oriented lesson based on the suggested evaluation criteria is determined for further research.

Key words: evaluation criteria, personal oriented lesson, analysis, person, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. В умовах модернізації освітнього процесу у закладах освіти України на засадах особистісно орієнтованої педагогіки в центрі уваги давно знаходяться питання, що охоплюють такі методологічні проблеми, як формування особистісно орієнтованого середовища у закладі освіти, розробка технології формування готовності педагогічних кадрів до реалізації основних положень особистісно орієнтованого процесу навчання та виховання, здійснення порівняльної характеристики традиційної та особистісно орієнтованої парадигми освітнього процесу тощо. Дещо новими для науковців постають питання розробки, теоретичного обґрунтування та експериментальної апробації саме аналізу особистісно орієнтованого уроку, а також критеріїв оцінювання його якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливу увагу цьому питанню приділяють такі сучасні вчені, як Ю. Алферов, О. Бондаревська, Л. Глебова, Я. Коломинський, С. Кульневич, Т. Лакоценіна, М. Петренко, С. Подмазін, Н. Островерхова, В. Сериков, О. Савченко, Н. Федорець та ін. Проте ними зроблено лише перші кроки на шляху розв'язання цієї досить складної дидактичної проблеми.

Формулювання мети статті. Метою нашої статті є аналіз та узагальнення основних теоретичних підходів українських і зарубіжних науковців до визначення критеріїв оцінювання якості особистісно орієнтованого уроку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з найважливіших функцій учителя є якісна та ефективна організація освітньої діяльності. Відповідно до нового Закону України «Про освіту» якість освітньої діяльності визначається як «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством...» [6]. Безумовно, для її оцінювання мають

застосовуватись певні критерії, які визначають міру відповідності уроку вимогам, що висуваються до його організації.

Основна проблема критеріїв оцінки якості уроку полягає в тому, що якість – категорія змістовна й значеннева. Водночас ічинні критерії оцінки якості уроку орієнтують тільки на її кількісне, зовнішнє, процесуальне оцінювання. Такий підхід відбиває традиційне уявлення про роль уроку в знаннево орієнтованій освітній парадигмі як про процес формування в учнів – об'єктів навчання – системи знань, умінь і навичок. Тому при директивному стилі управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів на уроці критеріями якості виступають:

- повнота, глибина, систематичність, оперативність, гнучкість, конкретність, узагальненість набутих учнями знань;
- дотримання вчителем педагогічних, психологічних, методичних, санітарно-гігієнічних тощо вимог до уроку.

Зрозуміло, що критерії аналізу якості особистісно орієнтованого уроку мають суттєво відрізнятися від критеріїв якості аналізу традиційного уроку.

Традиційний підхід до організації уроку уособлює директивний стиль, що блокує можливість самоорганізації учнів. Навпаки, на особистісно орієнтованому уроці створюються умови для самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, яка сьогодні визнана найбільш гуманним засобом досягнення нових освітніх цілей на всіх рівнях – від законодавчого до наукового й управлінського. Це означає, що при організації особистісно орієнтованого уроку до уваги беруться особистісні змісти суб'єктів навчання, їхнє прагнення до самоактуалізації, ініціативи тощо.

Тому до критеріїв оцінки якості особистісно орієнтованого уроку С. Кульневич і Т. Лакоценіна відносять критерії якості знань учнів, пов'язані із їхньою здатністю до творчості, самоорганізації, рефлексії, критичності, сформованістю навчальної та пізнавальної мотивації тощо та критерії якості діяльності вчителя – суб'єктність, додатковість, відкритість і діалогічність [4].

Критерій суб'єктності, на думку цих науковців, виявляється в умінні вчителя допомагати учням породжувати змісти й цінності навчальної діяльності. Суб'єктність, як обов'язкова умова розвитку особистості, не може бути нав'язана ззовні. Водночас вона може ініціюватися завдяки спеціально організованій діяльності вчителя. Учень стає суб'єктом навчання, коли залучається до спільної з учителем діяльності з перетворення змісту навчального матеріалу на знання що мають особистісний смисл.

Критерій відкритості орієнтує вчителя на використання на уроці теорій і фактів, що не мають однозначного трактування, є дискусійними, відкритими для доповнення тощо. «Відкриті» знання визначаються вченими як результати наукового пізнання, що мають неоднозначний, неабсолютний, нелінійний, відносний характер. Спосіб їхнього пізнання – критична рефлексія, що дозволяє учням бути самостійними творцями змісту уроку.

Критерій додатковості орієнтує вчителя на реалізацію одного з основних принципів особистісно орієнтованого навчання – опори на суб'єктний досвід учня. Він виявляється у включенні «повсякденних» уявлень учнів у контекст науки, завдяки чому знання набувають особистісний зміст. Останнє виявляється можливим, якщо учні залучаються до участі в уроці у ролі експертів. Завдання експерта – зіставлення різних ракурсів бачення шляхів розв'язання проблеми, міркування за аналогією тощо. У цьому випадку орієнтація на істину стає ціннісним орієнтиром, що виключає її абсолютність. Кінцевим результатом експертної діяльності учнів є оцінка як результат узгодження особистісних поглядів; переконань з поглядами і переконаннями вчених, що є представниками різних наукових шкіл.

Критерій діалогічності визначає необхідність використання навчального матеріалу для організації діалогу суб'єктів особистісно орієнтованого уроку. Діалогічність заснована на безлічі думок, висловлюваних учасниками навчального спілкування за умови суб'єкт-суб'єктних відносин, основним предметом яких виступає активне обговорення проблеми, спрямоване на її розв'язання.

Діалогічне спілкування гуманне, оскільки припускає суб'єктивну активність всіх учасників діалогу. При цьому активність спрямовується на предмет спілкування, а не на особистість учасників діалогу. Тому до основних функцій взаємодії у діалогічному спілкуванні належать активізація саморозвитку, самоактуалізація, взаємне оцінювання і самооцінка. Вони реалізуються завдяки творчому співробітництву вчителя та учнів. У справжньому діалозі немає не тільки зовнішньої примусовості, але й внутрішньої зумовленості.

Аналізуючи основні наукові підходи до визначення критеріїв оцінювання якості особистісно орієнтованого уроку, маємо схарактеризувати погляди Ю. Алфьорова, І. Курдюмової та Л. Писаревої. Учені запропонували включити до системи критеріїв оцінки феномена, що обговорюється, критерій резонансності. Останній виявляється у необхідності підбору вчителем таких методів впливу на учня, які б збігалися (резонували) із внутрішніми механізмами самоорганізації його особистості [1]. На нашу думку, виділення цього критерію не є необхідним, оскільки від повною мірою за своїм змістом збігається з критерієм індивідуалізації та особистісної орієнтації, а сучасна педагогічна наука на сьогодні й так переповнена різноманітною термінологією, яка позначає подібні, а досить часто й однакові феномени освітнього процесу.

Є. Князева до критеріїв оцінки якості особистісно орієнтованого уроку відносить пріоритет розвитку цілого. При цьому істотну роль відіграє погодженість дій учнів на уроці, кооперація їх зусиль для досягнення мети уроку. У зв'язку з цим важливим елементом особистісно орієнтованого уроку має стати інтерактивна групова робота учнів [3].

Узагальнення сказаного надало можливість дійти **висновку** про доцільність створення єдиної системи критеріїв оцінювання якості особистісно орієнтованого уроку, яка об'єднала б основні положення зазначених вище підходів.

Із цих позицій до критеріїв оцінки якості особистісно орієнтованого уроку ми віднесли:

1. Критерій суб'єктності, що виявляється в створенні педагогічних умов для становлення учнів як суб'єктів освітньої діяльності на уроці, шляхом його залучення до спільного з учителем визначення цілей і завдань уроку, надання йому свободи у виборі типу, виду і форми роботи з навчальним матеріалом; обговорення наприкінці заняття не тільки того, що «довідалися (чим опанували)», але й того, що було цікаво (нецікаво) і чому, що б хотілося виконати ще раз, зробити по-іншому тощо.

2. Критерій відкритості, що виявляється у стимулюванні учнів до розв'язання наукових і навчальних проблем, критичній оцінці різних наукових підходів, самостійного пошуку різних способів виконання завдань, що досягається завдяки проблемним і творчим завданням; оцінці не тільки правильності відповіді, а й самостійність, оригінальність та логічність його міркування.

3. Критерій діалогічності, що виявляється в переважанні діалогічних методів навчання порівняно з монологічними, у створенні позитивного емоційного настрою на роботу всіх учнів. Це досягається завдяки використанню інтерактивних технологій, зокрема організації групової роботи.

4. Критерій додатковості, що передбачає опору на суб'єктний досвід учнів, тобто узгодження їх особистісних поглядів та переконань з поглядами і переконаннями вчених, що є представниками різних наукових підходів.

5. Критерій індивідуалізації, реалізація якого пов'язана з необхідністю врахування індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

6. Критерій емоційності, що передбачає забезпечення на уроці особистісно значущого емоційного контакту вчителя й учнів на засадах співпраці, співтворчості, мотивації досягнення успіху.

7. Групу критеріїв, пов'язаних із забезпечення педагогічних умов для реалізації учнівської творчості, самоорганізації, рефлексії, критичності, сформованістю навчальної та пізнавальної мотивації.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Зрозуміло, що в цій статті зроблено лише перші кроки до розв'язання проблеми щодо аналізу особистісно орієнтованого уроку. Тому до подальших напрямів дослідження маємо віднести визначення теоретичних основ розробки схеми детального покрокового аналізу особистісно орієнтованого уроку з її подальшою експериментальною апробацією.

Список використаних джерел:

1. Алферов Ю., Курдюмова И., Писарева Л. Как оценить урок? *Сельская школа*. 1999. №5. С. 43–44.
2. Бондаревская Е. В. Учителю о личностно ориентированном образовании. Ростов н /Дону : Учитель, 1998. 24 с.
3. Князева Е. Н. План психологического анализа сформированности у учителя умений учебного сотрудничества. *Экспресс-опыт*. 2000. № 1. С. 60–61.
4. Кульневич С. В., Лакоценина Т. П. Анализ современного урока. Ростов н/ Дону : Учитель, 2003. 224 с.
5. Островерхова Н. Концепції аналізу уроку як педагогічної системи. *Управління школою*. 2011. № 25–27 (325–327). С. 8–14.
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>, вільний. (дата звернення : 15.11.2018).
7. Федорець Н., Глебова Л. Сучасний урок: проектування, реалізація, аналіз. *Управління школою*. 2010. № 16-18 (280-282). С. 21–31.